

*Васюк О. В., кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри педагогіки НУБіП України (м. Київ)  
Виговська С. В., кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри педагогіки НУБіП України (м. Київ)*

## СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ»

*У статті розкрито підходи до трактування сутності поняття «педагогічна технологія» та виокремлено її особливості.*

*Ключові слова: педагогічна технологія, освітня технологія, технологія навчання.*

*В статье раскрыты подходы к трактованию сущности понятия «педагогическая технология» и выделены ее особенности.*

*Ключевые слова: педагогическая технология, образовательная технология, технология обучения.*

*In the article is opened approaches to interpretation of essence of the notion “pedagogical technology” and are distinguished its particularities.*

*Key words: pedagogical technology, educational technology, technology of training.*

**Постановка проблеми.** Нині педагогічна наука пропонує комплекс засобів освітніх технологій і показує шляхи їхнього практичного застосування. Популяризуються на сьогодні педагогічні технології комп'ютерної інформатизації освіти, технології інтенсивного, особистісно-орієнтованого, особистісно-діяльнісного й випереджального навчання тощо. Окрім того, у сучасній педагогічній теорії й практиці спостерігаються інтегративні процеси, які сприяють вибудовуванню педагогічного знання на основі філософії, соціології, культурології. Постає актуальне завдання, як ці науки трансформувати у фахову підготовку майбутнього професіонала через педагогічну систему знань. Адже сучасно побудований навчальний процес підготовки фахівця значно складніший, ніж традиційно сформований на основі відомих дидактичних принципів. Вирішенню поставленого завдання сприятиме використання сучасних педагогічних технологій. Але для того, щоб процес навчальної діяльності здійснювався ефективно, необхідно навчитися користуватися сучасними педагогічними технологіями, розбиратися в їхній суті й створювати свої професійні стратегії діяльності, урахувати ту обставину, що гармонічний педагогічний процес можливий тільки як точне відтворення заздалегідь спроектованої педагогічної технології, тобто чітко поставленої мети й педагогічних завдань у сукупності з адекватною технологією їхнього вирішення. Лише за таких умов можливе перетворення

навчально-виховної роботи з маловпорядкованої сукупності дій у цілеспрямований процес.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Теорія і практика впровадження технологічних підходів до освіти відображені у наукових працях Ю. Бабанського, В. Беспалька, П. Гальперіна, П. Єрдієва, Л. Зоріної, М. Кларіна, Л. Ланди, І. Раченка, Н. Талізної та ін.

Аналізу сутності поняття «педагогічна технологія» присвячені також дослідження Н.Абашкіної, К.Баханова, В.Бондаря, Б.Блума, С.Гончаренка, О.Савченко, Т.Селевка, В.Корнєєва, О.Пометун та ін., в яких по-різному трактується зміст поняття залежно від того, як автори уявляють структуру навчального процесу.

Нині педагогічна наука накопичила чимало досліджень щодо педагогічної технології, яка розглядається із різних точок зору. Так, О.Євдокимов розробив концепцію нових педагогічних технологій організації навчання студентів, яка науково-теоретично обґрунтовує організацію самостійної роботи та систему контролю навчальних досягнень студентів. Розкриває складові педагогічної технології формування гуманістично-професійних якостей майбутніх фахівців Н. Сушик. Досліджує технологію економічної освіти старших підлітків та пропонує модель педагогічної системи економічної освіти О. Собчук. Педагогічні технології формування професійних умінь і навичок у студентів вищого фармацевтичного закладу розроблені Л. Кайдаловою. У роботі М.

Войтович та ін. розкриваються економічні аспекти розвитку педагогічних технологій.

**Формулювання цілей статті.** Метою статті є теоретичний аналіз різних підходів щодо означення змісту поняття «педагогічна технологія» та виокремлення її особливостей.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Нині для означення поняття „педагогічна технологія” існують різні підходи. Як стверджує В. Кондрашова, прагнення глибше зануритися у технологію процесу навчання спонукає науковців розмежовувати сутність понять „педагогічна технологія”, („освітня технологія”), „технологія навчання”, „дидактична технологія” [9].

Л. Крившенко переконана, що поняття „педагогічна технологія” є ширшим, ніж поняття „технологія навчання” та „технологія виховання” [14, с. 318]. Природно, що „педагогічна технологія” означає засоби роботи у сфері навчання і виховання.

В. Боголюбов у еволюції поняття „педагогічна технологія” виокремлює кілька етапів [2, с. 123]. Так, перший – „технологія у освіті” (середина 40-х та середина 50-х років) – пов’язаний із появою у середніх і вищих навчальних закладах різного роду технічних засобів навчання спочатку в США, пізніше у багатьох країнах, у тому числі й СРСР.

У другий етап (середина 50-х до середини 60-х років) виникає ідея програмованого навчання. Повсякчас застосовуються аудіовізуальні засоби навчання, створюються та обладнуються електронні й лінгафонні кабінети, вводиться поняття „технологія освіти”, як сукупності методів і засобів, що дозволяють отримати прогнозований результат.

Появою складніших електронних засобів навчання, інформаційних, телекомунікаційних систем; упровадженням системного аналізу в педагогічні науки, психологію навчання, управління пізнавальною діяльністю у середніх і вищих навчальних закладах характеризується третій етап (70-і роки).

Четвертий етап (кінець 70-х років) пов’язаний із появою низки досліджень щодо педагогічних технологій.

Для п’ятого етапу є характерним застосування спеціальних програмованих засобів дисплейних класів.

На початок 90-х років сформувався напрям із вивчення педагогічних технологій, досвід яких висвітлений у роботах Ю. Арнаутова, Г. Бордовського, Л. Д’яченко, В. Данюшенкова, В. Извозчикова.

Серед педагогічної спільноти все частіше вживається термін „технологія навчання”, що різними науковцями трактується як:

- мистецтво слова, майстерність, вміння (К. Каіров);

- метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання та засвоєння знань із урахуванням технічних й людських ресурсів та їх взаємодії (В. Боголюбов);

- сфера наукового пізнання, що досліджує закономірності побудови, реалізації та оцінки всього навчального процесу з урахуванням цілей; спосіб організації, образ мислення й система забезпечення та відтворення позитивних наслідків педагогічної діяльності (В. Боголюбов, Л. Кайдалова);

- напрям діяльності, у межах якої об’єднуються теоретичні та практичні пошуки в цій галузі (Ф. Янушкевич);

- засіб застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання і використання їх в освітній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання (М. Ярмаченко);

- сукупність методів і засобів обробки, подачі, виміру і презентація навчальної інформації (Л. Кондрашова).

Отже, сучасна технологія навчання спрямована на науково обґрунтовану побудову навчального процесу з використанням технічних засобів навчання, методів активного навчання та сучасних дидактичних засобів [7, с. 47-48].

О. Пехота переконаний, що трансформація терміна відбувалася наступним чином: „технології в навчанні” – „технології в освіті” – „педагогічні технології” [12, с. 17].

Ми поділяємо думку Л. Ярошук, яка переконана, що „педагогічна технологія” й „технологія навчання” є близькими, але не тотожними, оскільки технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного

навчального матеріалу певного предмета, теми, питання в межах педагогічної технології. Вона є близькою до окремої методики. Її ще можна назвати дидактичною технологією [18, с. 39]. Проте, у своєму дослідженні вона припускає використання цих термінів як синонімічних і визначає педагогічну технологію, як систематичне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу, в основі якого раціонально організована діяльність щодо забезпечення мети на основі особистісно орієнтованої взаємодії вчителя та учнів [18, с. 41].

М. Кларін розглядає „педагогічну технологію” як напрям у педагогіці, який має за мету підвищити ефективність освітнього процесу, гарантувати досягнення поставлених цілей; дослідження з метою виявити принципи і розробити прийоми оптимізації освітнього процесу шляхом аналізу чинників, що підвищують освітню ефективність через конструювання і застосування прийомів і матеріалів, а також за допомогою оцінки вживаних методів, як системність і конструювання навчального процесу, що гарантує досягнення поставлених цілей. Розмежовуючи поняття „технологія навчання”, „технологія у навчанні”, „дидактична технологія”, технологію навчання він ототожнює з розробкою оптимальних методик викладання, технології у навчанні – з використанням різних дидактичних засобів (ТЗН, комп’ютерів). Вчитель має вміти оптимально поєднувати навички педагогічного впливу з педагогічною взаємодією. Це надає його діям технологічного характеру [8, с. 24].

Іншої точки зору дотримується Л. Крившенко. Вона стверджує, що варто розрізняти педагогічну технологію від методики навчання. Відмінність їх у тому, що педагогічні технології дають можливість здійснювати, тиражувати й при цьому гарантувати високу якість навчально-виховного процесу або вирішення тих педагогічних задач, які закладені у педагогічній технології. Методики часто не гарантують потрібної якості. Разом із тим, методика може бути доведена до рівня технології [14, с. 320].

На наш погляд, це помилкове твердження: гарантований результат у

навчанні можна досягнути, застосовуючи як педагогічну технологію, так і конкретну методику. Проте, недосконала педагогічна технологія і методика не приведе до очікуваного високого результату.

Вважаємо за доцільне коротко зупинитися на підходах до трактування поняття „педагогічна технологія”. Так, російський науковець В. Андреев вважає, що педагогічна технологія – це система проектування і практичного застосування адекватних певній технології педагогічних закономірностей, цілей, принципів, змісту, форм, методів і засобів навчання і виховання, що гарантують достатньо високий рівень їх ефективності, у тому числі при подальшому використанні [14, с. 318].

Близьким, проте більш лаконічним до попереднього є визначення, запропоноване Л. Крившенко: „педагогічна технологія – це чітке наукове проектування і точне відображення гарантуючих успіх педагогічних дій” [14, с. 318].

І. Прокопенко і В. Євдокимов слушно вважають, що педагогічна технологія безпосередньо пов’язана з „живим матеріалом”, з функцією відтворення у суспільстві [16]. Але це визначення, на наш погляд, розкриває лише один аспект педагогічної технології.

Педагогічна технологія здійснюється не стихійно, а у певній запланованій послідовності. Такої точки зору дотримується В. Лозова, вважаючи, що педагогічна технологія передбачає конкретні способи, прийоми, послідовні дії, механізми організації навчання в цілому і розглядається як чітке наукове проектування і відтворення педагогічних дій, що гарантують успіх [10].

Логічним і послідовним, цілісним ланцюгом навчально-виховних циклів називають педагогічну технологію В. Галузинський та М. Євтух [5] і вважають, що вона реалізується через систему планування навчального процесу.

На переконання О. Падалки та А. Нісімчука, педагогічна технологія – це не що інше, як передбачена модель системи дій викладача і студентів, яку необхідно виконати в ході оптимально організованого навчально-виховного процесу з метою одержання високого професіоналізму [13, с. 9]. Наведене визначення, на наш погляд,

## Питання педагогіки

підходить і до означення методики навчання.

Найважливішим вважаємо визначення педагогічної технології, запропоноване В. Беспальком. Він переконаний, що педагогічна технологія володіє такими рисами:

- чітка, послідовно педагогічна, дидактична розробка цілей навчання, виховання;

- структурування, систематизація, ущільнення інформації, що підлягає засвоєнню;

- комплексне застосування дидактичних, технічних, у тому числі й комп'ютерних, засобів навчання й контролю;

- підсилення, наскільки це можливо, діагностичних функцій навчання і виховання;

- гарантованість достатньо високого рівня якості освіти [1, с. 35].

В. Сластьонін та М. Руденко до чинників виникнення і застосування педагогічних технологій відносять: необхідність упровадження у педагогіку системно-діяльнісного підходу, систематизацію способів навчання; потребу здійснення особистісно орієнтованого навчання на всіх ланках навчальної системи; можливість експериментального проектування технологічного ланцюга процедур, методів, організаційних форм взаємодії студентів та педагогів, які забезпечують гарантовані результати навчання у навчальному закладі й знижують негативні наслідки роботи малокваліфікованого педагога [3].

Протилежної думки щодо ролі викладача у навчально-виховному процесі при застосуванні педагогічної технології дотримується О. Єпішева і розуміє її як модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу [15].

Слушно вважає Л. Кайдалова, що у системі педагогічної технології майстерність викладача є найвищим рівнем педагогічної діяльності, виявом творчої активності педагога, елементом загальної і фахової культури [7].

О. Єпішева до особливостей педагогічної технології відносить: теорію навчальної діяльності як психологічну

основу всіх технологій; діагностичне утворення цілей; спрямованість на розвиток особистості у навчальному процесі та багаторівневість навчання; сприятливі умови для самостійної діяльності студентів; чітку орієнтацію у навчанні студентів на кінцеву мету; контроль засвоєння знань (вхідний, поточний чи проміжний, кінцевий); оцінку рівня засвоєння знань і способів діяльності; уніфікацію і стандартизацію навчального процесу з можливістю відтворення технологій відповідно до конкретних умов [15].

М. Чошанов до особливостей педагогічної технології додає результативність, економічність, алгоритмічність, цілісність, коригованість, візуалізацію [17].

На думку В. Воронова, характерними ознаками педагогічної технології є: розробка діагностично поставлених цілей навчання; орієнтація всіх навчальних процедур на гарантоване досягнення навчальних цілей; оперативний зворотній зв'язок, оцінка результатів [4].

І. Малафік вважає педагогічну технологію системою з певною структурою, елементами якої є цілі навчання, психологічна закономірність засвоєння матеріалу, способи діяльності вчителя та учнів, ступінь досягнення мети навчання [11, с. 310].

Ми поділяємо думку А. Єлісеєва, який переконаний, що педагогічна технологія як система освітнього процесу складається з форм, засобів, умов, методів та процедур навчання у навчальній взаємодії й має конкретно визначений кінцевий результат. Як науково обгрунтоване дослідження, педагогічна технологія розробляє можливі засоби оптимізації навчального процесу у вищих навчальних закладах та оцінювання застосованих методів викладачем [6, с. 12].

**Висновки.** Отже, педагогічна технологія – це спланована викладачем із високою педагогічною майстерністю організація освітнього процесу, з оптимальним добром методів, засобів, форм навчання, та за якої гарантовано досягаються високі результати.

Здійснений аналіз поняття «педагогічна технологія» дозволяє виокремити такі її компоненти: цільовий (діагностичний опис цілей навчання); змістовий (чіткий опис

## Питання педагогіки

способів досягнення результатів); операційний (відтворення процесу навчання); результативний (обов'язкове досягнення кінцевого результату). До основних особливостей педагогічних технологій можемо віднести: цілеспрямованість, послідовність, алгоритмічність (поетапність), оптимальність, комплексність, цілісність, структурованість, багаторівневість, економічність, коригованість тощо. Але, погоджуючись з думкою В. Беспалька, можна виокремити одну із вразливих рис:

неопрацьованість мотивації навчальної діяльності, що пов'язана з найбільшим недоліком педагогічної технології – ігноруванням особистості [1, с. 28].

**Перспективи подальших розвідок.** Здійснений аналіз сутності поняття «педагогічна технологія» не претендує на вичерпність, а є спробою їх узагальнення. Перспективною залишається проблема вироблення уніфікованого підходу до трактування цього поняття та класифікації педагогічних технологій.

## Література

1. Беспалько В. Слагаемые педагогической технологии / Владимир Павлович Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 302 с.
2. Боголюбов В.И. Педагогическая технология: эволюция понятия / В.И. Боголюбов // Педагогика. – 1991. – №3. – С. 123-131.
3. Введение в научное исследование по педагогике : учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / [Ю.К. Бабанский, В.И.Журавлев, В.К. Розов и др.; под ред. В.И.Журавлева]. – М. : Просвещение, 1988. – 239 с.
4. Воронов В.В. Педагогика в двух словах : конспект-пособ. для студентов, педагогов и учителей / В.В. Воронов. – М. : [б. и.], 1997. – С. 83-84.
5. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія : посібник для студ. пед. вузів / В.М. Галузинський, М.В. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
6. Єлісеєв А.Г. Основа навчального процесу в ПТУ – нові технології / А.Г. Єлісеєв // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – Вип. 15. – К. : ІСДО, 1996. – С. 21-28.
7. Кайдалова Л.Г. Педагогічні технології формування професійних умінь і навичок у студентів вищого фармацевтичного закладу : дис....канд. пед. наук: 13.00.04 / Лідія Григорівна Кайдалова. – Х. , 2003. – 207 с.
8. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / Михаил Владимирович Кларин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
9. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе : учебн. пособ. / Лидия Валентиновна Кондрашова. – Кривой Рог : КГПИ, 1996. – 76 с.
10. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
11. Малафійк І.В. Системність – якість знань / Іван Васильович Малафійк. – Рівне : Рівненський державний гуманітарний ун-т, 2008. – 383 с.
12. Освітні технології : навч.-метод. посібник / О.М. Пехота, А.З. Кікченко, О.М. Любар та ін. [за заг. ред. О.М. Пехоти]. – К. : А.С.К, 2002. – 255 с.
13. Падалка О.С. Педагогічні технології / О.С. Падалка, А.М. Нісімчук. – К. : Укр. енциклопедія, 1995. – 254 с.
14. Педагогика : учебн. / Л.И. Крившенко и др.; [под. ред. Л.П. Крившенко]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 432 с.
15. Понятийный аппарат педагогики и образования : сб. науч. тр. – Вып. 2. – Екатеринбург : [б. и.], 1996. – 340 с.
16. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Педагогічна технологія : посібник / І.Ф. Прокопенко і В.І. Євдокимов. – Х. : Основа, 1995. – 105 с.
17. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения : метод. пособ. / М.А. Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – 160 с.
18. Ярошук Л.Г. Педагогічні технології навчання предметів гуманітарного циклу учнів гімназії : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Лілія Григорівна Ярошук. – Кривий Ріг, 2008. – 218 с.